

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1994 m. gegužės mėn. 21 d. / May 21, 1994

Nr. 99(20)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kai Dievas žmogui duoda kalbą

Rašydamas apie pirmą visuotinę Šventosios Dvasios išliejimą krikščionių bendruomenei per pirmąsias Sekmines, šv. Lukas Apaštalų Darbų knygoje (Apd. 2:1-11) kalba apie Šventąją Dvasią dramatiškais įvaizdžiais: „Staiga iš dangaus pasigirdo ūžesys, tarsi kilus smarkiame vėjui. Jis pripildė visą namą, kur jie sėdėjo. Jiems pasirodė tarsi ugnies liežuviai, kurie pasidaliję nusileido ant kiekvieno iš jų. Visi pasidarė pilni Šventosios Dvasios ir pradėjo kalbėti kitomis kalbomis, kaip Dvasia jiems davė prabilti“. Toliau skaitome, kad į Jeruzalę suvažiavę įvairių tautybių žmonės visi girdėjo juos kalbant savąja kalba. Dievo Dvasia padarė, kad visi tie žmonės susišnekojo tam, kad galėtų įvykti Dievo valia, kurią Kristus paskele: kad visų tautų žmonės būtų pakrikštyti Šventąja Dvasia ir taptų Kristaus šeimos nariais.

Visai priešingą Dievo veikimą matome Sekminių išvakarių pirmajame skaitinyje apie Babelio bokšto statybą (Pradžios 11:1-9). Šio skaitinio klausiant, Dievas tikrai gali atrodyti pavaldus ir net piktavališkas. Kadangi esame miestiečiai, mums sunku suprasti, kaip išmokimas gaminti plytas, noras įsikurti vietovėje ir pasistatyti miestą gali sukelti Dievo rūstybę. Gi Dievas-Kūrėjas, sukūręs žmogų savo atvaizdu, negali norėti, kad žmogus nekurtų! Mums, pažinusiems miestus kaip kultūros centrus, kaip vietoves, kur įvairių tautybių, rasų žmonės gali susieti ir kūrybingai bendrauti, žinant, kad miestai net ir šv. Pauliui bei kitiems apaštalams buvo pagrindinis jų misijos laukas, sunku įsivaizduoti, kad už norą statyti miestą Dievas galėjo bausti žmones.

Pagaliam tame pasakojime dar blogiau atrodo Dievas mums, lietuviams, kurie branginame savo kalbą kaip tik dėl to, kad jungdama mus ji ugdo mūsų tarpusavį supratimą. Tai, ką, nusileidęs į žemę pažūrėti, ką žmonės daro, Dievas pamatė, mums, atsikuriančios Lietuvos vaikams, skamba kaip tobuliausias gimtosios kalbos brangumo ir svarbumo nusakymas: „Na štai, jie yra viena tauta ir viena kalba visi kalba. Ir tai tik pradžia jų darbuotės! Dabar jiems nieko nebus nepasiekiamo, ko tik tai jie besiimtų“. Kaip galėjo Dievas panorėti tokį kalbos gėrį atimti kaip tik tam, kad sumaišytų jų kalbas ir kad žmonės būtų išsklaidyti po visą pasaulį?

Ieškant atsakymo į šį klausimą, pravartu atkreipti dėmesį į šio pasakojimo kontekstą – kas vyko prieš jį, kas vyko po jo. Babelio bokšto epizodas yra paskutinis pavyzdys Pradžios knygos pasakojimuose, kaip per savaivaliaujančią žmogų nuodėmę atsirado pasaulyje (Pradžios 1-11 skyriai). Tuoj po jo pradeda var-dyti Abraomo kilmė, įvedanti į

jo istorijos pasakojimą. Abraomas gi yra pavyzdys žmogaus, kuris tobulai Dievo klause. Babelio miesto statytojų istorija yra prastoma kaip fonas, norint išryškinti Abraomo klusnumo Dievui savybes. O Abraomas gi yra Dievo pasirinktosios tautos tėvas-įkūrėjas.

Skyriuje prieš pat Babelio statybos pasakojimą yra išvardijamos visos tuo laiku žinomo pasaulio tautų kilmės iš Nojaus sūnų, norint parodyti išsipildymą Dievo įsakymo Nojaus sūnams: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę“ (Pr. 9:1). Ten Izraelio tauta parodoma kaip viena iš daugelio pasaulio tautų. Parodoma, jog Dievo pasirinkimo šios tautos nulemė ne kokie ju pasiekimai ar nuopelnai, o vien tik Dievo maloningas išsišimimas jos istorijoje. Tą patį išryškina Babelio epizodas bei po jo einanti Abraomo istorija.

Tuo metu vykstantioje tautų migracijoje, kiekvienai ieškant sau vietos, šie žmonės, kurie „kelėsi iš rytų“ (žr. Antano Rubšio naują, tikslesnį vertimą), nutarė, kad jie daugiau nebenori keliauti. Apsidairę ir pamatę, kaip Šinaro krašto (senosios Sumerijos) gyventojai statė miestus iš plytų ir smalos, jie nutarė pasistatyti savo miestą ir bokštą,

(Nukelta į 2 psl.)

„Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ leidžiant

KUN. KAZIMIERAS KUZMINSKAS

Komunistų pavertoje Lietuvoje siaučiant tikinčiųjų ir Katalikų Bažnyčios persekiojimui, Jungtinės Amerikos Valstybėse įsisteigusi Lietuvių katalikų religinė šalpa – lietuvių kunigų korporacija, šelpė persekiojamą Bažnyčią ir tikinčiuosius. Norėdamas labiau išplėsti šalpos darbą, pradėjau organizuoti lietuvių kolonijose LKRS Rėmėjus – pasauliečius.

Steigiamasis LKRS Rėmėjų organizacijos susirinkimas, kuriame buvo priimti įstatatai ir išrinkta vyriausioji valdyba, įvyko Čikagoje 1972 m. balandžio 8 d. Jaunimo centre. Susirinkime išrinktai Rėmėjų valdybai pasi-skiriant pareigomis, man teko pirmininko pareigos.

Po trijų mėnesių nuo LKRS Rėmėjų organizacijos įsisteigimo, gavome „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ pirmąjį numerį, kuris buvo slapta po-grindinyje išleistas komunistų okupuotoje Lietuvoje 1972 m. kovo 19 d. Taigi įvyko stebėtinai sutapimas – LKR Šalpos rėmėjų organizacija įsisteigė tik trims savaitėms vėliau – bemaž tuo pačiu laiku.

Besikaitant LKB Kronikos pirmąjį numerį, kuris tiesiog mane paverė, pasidarė aišku, kad pavertoje Lietuvoje prasidėjo naujas kovos su komunistu laikotarpis, slapta po-grindinyje leidžiamu rašytu žodžiu, iškeltam okupantų nusikaltimui į viešumą, kad būtų žinomi Lietuvai ir pasauliui. Apsvarstęs supratau, kad mes, išeiviai, neturime būti abejingi LKB Kronikai ir, mylėdami tėvynę Lietuvą, privalome tėti ju darbą laisvėje, leisdami LKB Kroniką lietuvių kalba ir vers-

dami ją į anglų, ispanų, ir prancūzų kalbas bei plačiai skleidžiant lietuvių kraštuose, kad jie sužinotų, koks yra komunizmas.

LKRS Rėmėjų vyriausios valdybos posėdyje iškėliau sumanymą leisti LKB Kroniką lietuvių kalba ir versti ją į kitas kalbas. Valdybos nariai noriai pritarė šiam planui, ir taip prasidėjo didelis ir platus mūsų visų darbas, skleidžiant LKB Kroniką laisvajame pasaulyje gerai parašais tomais.

LKRS Rėmėjų organizacijos įsteigimas buvo labai reikalingas. Vėliau jį pakeitė tik pavadinimą – Lietuvos Kronikos sąjunga. Tačiau visas jėgas atidavė vien tik LKB Kronikos kny-goms leisti. Jei nebūtume turėję šios organizacijos, nebūtume galėję nei pradėti, nei tęsti LKB Kronikos knygų leidimą.

LKB Kronikos pirmuosius numerius dauginome iki 1,000 egzempliorių ir išsiuntinėjome į lietuvių kolonijas Australijoje, Europoje, Anglijoje, Pietų Amerikoje, Kanadoje ir Amerikoje. 1973 m. spalio 9 d. LKRS Rėmėjų vyriausios valdybos posėdyje, jau turint LKB Kronikos šešis numerius, pasiūliau juos leisti knygomis. Tam sumanymui visi valdybos nariai visiškai pritarė ir buvo nutarta tuojau pradėti LKB Kronikos knygų leidimą.

LKRS Rėmėjų organizacija, mažai turėdama lėšų, negalėjo nuomoti patalpų įstaigai ir samdyti tarnautojų, nors tokiam dideliui darbiui to tikrai reikėjo. Todėl aš savo asmeniškame bute leidau įsikurti šiai įstaigai. Visi, kurie padėjo leisti šias knygas, per visą ilgą metų sunkų darbą neėmė jokio atlyginimo – tai buvo lietuvių patriotų auka Tėvynei.

LKB Kronikos knygų leidimas dideliais tiražais ir jų išsiuntinėjimas pareikalavo daug lėšų, kurių dar neturėjome. Reikėjo rinkti pinigų, kad galėtume tęsti pradėtą darbą. Pradėjome prašyti aukų iš lietuvių ir lankyti lietuvių kolonijas, plačiai pasklidusias laisvuose kraštuose. Šį darbą teko man pradėti ir tęsti per visą knygų leidimo laiką.

Kaupdamas lėšas LKB Kronikos knygoms leisti ir kartu steigdamas mūsų organizacijos skyrius, aplankiau Europos, Anglijos ir Australijos lietuvių kolonijas po tris kartus, o Pietų Amerikos lietuvių aplankiau vieną kartą. Lankydamas Kanados ir Amerikos lietuvių kolonijas, paimdavau mėnesinį bilietą važiuoti autobusu – taip kelionės kainuoja daug pigiau. Šitaip keliolika metų važinėdamas, aplankiau dideles lietuvių kolonijas net po keletą kartų.

Važiuodamas lankyti lietuvių kolonijas, pradžioje jau žinojau, pas ką važiuoti ir kokioje šeimoje galėsiu apsigyventi. Nuvaziavęs į koloniją, tuojau važiuodavau pas lietuvių, susirinkusių kokioje nors lietuvių šeimoje, salėje ar kitose patalpose. Jiems kalbėdavau apie žiaurų tikinčiųjų ir Katalikų Bažnyčios persekiojimą ir apie LKB Kroniką, aiškindavau jos reikšmę tautos kovojai už laisvę. Suorganizuodavau LKRS Rėmėjų skyriaus valdybą arba surasdavau nors vieną igaliotini, prašydavau aukų LKB Kronikai

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos šešto tomo, išleisto anglų kalba 1989 metais Čikagoje, aplankas. Dailininkė – Senuo M. Mercedes, S.S.C.

leisti. Jei kolonijoje būdavo lietuvių radijo programa, mano kalbos įrašus perduodavo per radiją.

Po dviejų, trijų ar daugiausia keturių dienų važiuodavau į kitą artimiausią lietuvių koloniją lankyti lietuvių, informuoti juos apie padėtį pavertoje Lietuvoje, apie LKB Kronikos leidimą, prašydamas aukų tam kilniam tikslui. Visur suorganizuodavau Lietuvos Kronikos sąjungos skyriaus valdybą arba surasdavau nors igaliotini. Visose lietuvių kolonijose buvo įsteigta skyriaus – iš viso 70. Jiems buvo siunčiami aplinkraščiai, prašant rinkti aukas ir platinti nusijusias LKB Kronikos knygas, daugiausia lietuvių kalba.

Lietuvos Kronikos sąjunga Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką lietuvių kalba išleido: I tomas – 1974, II t. – 1975, III t. – 1976, IV t. – 1978, V t. – 1979, VI t. – 1983, VII t. – 1984, VIII t. – 1987, IX t. – 1989, X t. – 1992.

LKB Kronika ispanų kalba išleista: I t. – 1979, II t. – 1982, VI t. – 1984.

Anglų kalba išleista: I t. – 1981 ir VI t. – 1984. Paraginai kun. dr. Konstantiną Gulbiną, OFM, gyvenantį Vokietijoje, leisti LKB Kroniką vokiečių kalba. Pradžioje į vokiečių kalbą išverstus LKB Kronikos numerius spausdino Acta Baltica metraštyje (lietuvių,

latvių ir estų), o vėliau leido LKB Kroniką atskiromis knygomis. Dabar visi LKB Kronikos numeriai yra išversti į vokiečių kalbą.

Msgr. Vincas Mincevičius Romoje išvertė LKB Kroniką į italų kalbą ir su mūsų organizacijos didele parama išleido du tomas, bet toliau, mums nebegalint paremti, leidimas sustojo.

Lietuvos Kronikos sąjunga yra išvertusi LKB Kronikos pustrčio tomo į prancūzų kalbą, bet dėl lėšų stokos negalėjome išleisti.

LKB Kronikos VII tomas yra jau išverstas į anglų ir ispanų kalbas, o taip pat X tomas į ispanų kalbą, bet dar negalime ju išleisti, nes neturime užtenkamai lėšų ju išspausdinti ir išsiuntinėjimui.

Lietuvos Kronikos sąjunga yra išleidusi lietuvių kalba LKB Kronikos 10 tomų, ispanų kalba – tris tomas ir anglų kalba – du tomas. Visų išleistų tomų puslapių yra 8,020, o tiražas sudaro 75,000 knygų. Jos siunčiamos: anglų kalba – į 72 valstybes, ispanų kalba – į 24 valstybes. Iš viso ją gaudavo 96 valstybės.

LKB Kronika anglų ir ispanų kalbomis yra siunčiamos į tų kalbų valstybes: universitetų ir kolegijų bibliotekoms, spaudai, radijo ir televizijos stotims, katalikų vyskupams, vyrų ir moterų vienuolynams, žinių agentūroms, įvairiems institutams, didžiosioms organizacijoms, aukš-

tiems valdžios pareigūnams, didžiųjų miestų burmistrams, parlamentarams, kai kuriems užsienio diplomatams ir visoms tarptautinėms organizacijoms. Už išsiųstas LKB Kronikos knygas anglų ir ispanų kalbomis gauta daugiau kaip 800 padėkos laišku, kuriuose Lietuva laikoma didvyrių tauta. Lietuvos tikinčiuosius ima sau pavyzdžiu ir pasižada melstis, kad greičiau Lietuva atgautų laisvę ir nepriklausomybę.

LKB Kronika Lietuvą labai išgarsino. Tokio pasaulio dėmesio iki tol ji dar niekada nebuvo turėjusi. Pagrindžio veikla ir ypačiai LKB Kronika Lietuvą yra privedusi prie Nepriklausomybės atstatymo 1990 m. kovo 11 d. LKB Kronikos leidimas pavertoje Lietuvoje ir jos tęsimas laisvuose kraštuose, leidžiant keliomis kalbomis tomais, lietuvių tautai yra epochinis įvykis, kokio nebuvo ir kokio daugiau nebus.

Lietuvos Kronikos sąjunga yra išleidusi Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką lietuvių kalba 10 tomų – daugiau Kronika nebuvo leidžiama, bet liko dar neišleisti anglų kalba aštuoni tomai, ispanų kalba septyni tomai ir prancūzų kalba 10 tomų. Sąjungos valdyba yra nutarusi tęsti darbą toliau, vertiant ir leidžiant likusius tomus anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis, kad pasaulis geriau pažintų tą dokumentinę medžiagą ir žinotų, kaip lietuvių tauta drąsiai kovojosi su didžiausiu pasaulio priešu – komunistu ir kiek aukų yra sudėjusi už žmogaus teises ir tautos laisvę. Taigi ir toliau bus tęsiamas LKB Kronikos leidimas anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis.

Reikia priminti, kad LKB Kronikos leidimas yra pasaulinio masto unikumas, nes nė viena komunistų okupuota valstybė neturėjo tokių pogrindžio leidinių, o lietuvių tauta LKB Kroniką leido dviem frontais: Lietuvoje slapta, o kituose kraštuose – viešai, knygų tomais ir keliomis kalbomis. Užsienyje gyvendami mes tęsime tą darbą, kuris buvo slapta vykdomas pavertoje Lietuvoje.

Mes lenkiame galvas prieš tuos, kurie turėjo drąsos, ryžto ir pasiaukojimo leisti LKB Kroniką, nebijodami kalinimų, koncentracijos lagerių ir net mirties, kad pasaulis pažintų komunizmo vykdomą genocidą ir kad Kronika raso tiesą.

Tęsdami LKB Kronikos knygų leidimą anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis, tikimės, kad lietuvių, ypač išeiviai, gyvendami svetimuose kraštuose savo aukomis parems tą didelį darbą, o Kronika šviesiomis kalbomis dar ilgai garsins Lietuvos vardą

(Nukelta į 2 psl.)

Sveiki, sulaukę šventų Sekminių!

Dievo kuriama tauta • Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos tikėjimo liudijimas • Apie išeivijos lietuvių muzikinį palikimą ir jo vertinimą • Aldonos Stempuzienės koncertas Cleveland'e • Danutės Žilaitytės eilėraščiai • JAV LB Kultūros taryba svarsto veiklos kryptį • Nuomonės ir pastabos • Naujos knygos

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika

(Atkelta iš 1 psl.)

ir jos didvyrišką kovą už tikėjimo ir tautos laisvę.

Kaip jau minėjau, esame gavę daug padėkų laišku už nusiųstas LKB Kronikos knygas. Pacituosiu keleto laišku ištraukas, kurios parodys, kokią reikšmę jos turi laisvuose kraštuose. Pirmiausia pateiksiu ištrauką iš Juozo Brazaicio įvado LKB Kronikos I tomui: „Kronikos laikotarpis organiskai išplaukė iš Partizanų laikotarpio ir jį pratęsė. Jos informacija virto kovos priemone bendroje kovoje už Žmogaus teises. Ir kiekvienas, kas Kroniką rimtai paskaito ir susimasto, kas ima jos informaciją skleisti, netiesiogiai yra tos kovos dalyvis“.

Kolumbijos Medelin'o arkivyskupo laiškas Kronikos leidėjams:

„Džiaugiamės, kad mums prisuntėte LKB Kronikos pirmąjį tomą ir sveikiname Jus Velykų proga.

Sirdingai Jums dėkojame ir pranešame, kad Kronikos lapus skaitysite atsидėj taip, kaip skaitoma apie katakombų Bažnyčios persekiojimus.

Mes esame įsitikinę, kad tie garbingi tvirtumai ir pasiaukojimo pavyzdžiai, kuriuos rodo Lietuvos Katalikų Bažnyčia, padės mums skleisti evangeliją Lotynų Amerikos kraštuose. Tam tikslui panaudosime CELAM turimas priemones.

Tikimės, kad tokios ištvermės ir kančios vaisiai pasitarnaus Bažnyčios gerovei.

Jus gi sveikiname, atlikus tokį svarbų darbą, ir linkime su ryžtu, vilimti ir pasitikėjimu žengti pirmyn“.

Sirdingai Jūsų Prisikėlusiam Kristuje

Alfonso Lopez Trujillo
Medelin arkivyskupas
(Netrukus po to jis paskirtas kardinolu.)

Sesuo Katerina iš Karmeličių vienuolyno Des Plaines, Illinois: „Prašome Dievo, kad jis palaimintų Lietuvoje persekiojamus katalikus. Jie iš tikrųjų yra mūsų laikų kankiniai!“

Iš Sri Lanka valstybės Jaffna vyskupas B. Deogupillai rašė: „Išreikšdamas susižavėjimą Lietuvos katalikų drąsa ir nepasidavimu, noriu Jums užtikrinti, jog mūsų žmonės melsis už katalikų tikėjimo pergale Lietuvoje. Tegul Dievo Motina duoda jiems stiprybės, lai ji apsaugo juos ir veda juos kovoje už savo tikėjimą“.

Vyskupas Paulius My Karibati valstybės katalikų vardu rašė: „Nuostabu, kad Katalikų Bažnyčia galėjo išsilaikyti tokiomis žiauriomis komunistinio valdymo sąlygomis. Dievas turi būti jiems labai artimas ir turi juos labai myleti“.

Sri Lanka valstybės Chilaw vyskupas Marcus Fernando: „Aš meldžiuosi, kad Dievas paguosit Jūsų tautą ir kad jos tikėjimas pasiliktų tvirtas. Mes visi meldžiamės už tą dieną, kada Lietuvoje bus atstatyta visiškai tikėjimo laisvė“.

Sudano valstybės Tamburos vyskupijos vyskupas Gasi Abangite: „Šis tomas mus padrąsins, jis mums labai padės, nes mes taip pat esame kenčiantys Bažnyčios nariai. Mes ją panaudosime savo pamoksluose“.

Zimbabvės valstybės Wankie vyskupijos vyskupas Ignatius Prieto Vega: „Dabar iš daugelio šitų pranešimų aš žinau tai, ką anksčiau žinojau tik teoretškai, t.y. kokiais apgaulingais būdais yra prislegta Bažnyčia komunistiniuose kraštuose“.

Škotijos Glasgow vyskupas Derek Rawcliffe: „Man knyga ne tik idomi, bet ir naudinga. Aš ją paskolinau vienam Pietų Afrikos kunigui, kuris studijuoja Glasgow universitete ir rašo darbą apie Žmogaus teisių pažeidimus.“

18 kryžiaus nešimo per Lietuvą apeigų 1990 metų birželio 14 dieną.

Vytautas Butkus nuotrauka

Jis su dideliu dėmesiu panaudos Jūsų knygos medžiagą“.

Ukrainiečių katalikų vyskupas A. Robodeckis iš Saskatchewan provincijos Kanadoje rašė: „Šis leidinys yra nepaprastai vertingas kaip informacijos šaltinis, kuris aprašo Žmogaus teisių

pažeidimus tame krašte“.

Cincinnati arkivyskupas, dabar Čikagos arkivyskupas, kardinolas Joseph Bernardin, savo laiške rašė: „Šita knyga tikrai atveria mano akis vienai Bažnyčios daliai, kuri priklauso tam pačiam Kristaus Kunui, kaip ir mūsų

katalikai čia“.

Indijos Trivandrumo vyskupas A. B. Jacob, įvertindamas Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos leidėjų darbą, taip rašė: „Aš matau, kokią puikų darbą Jūs atliekate, užfiksuodami vienos tautos, susidūrusios su priespa-

da ir persekiojimais, narsią ir didvyrišką kovą, kad išsilaikytų ir gyventų pagal savo tikėjimą“.

JAV vyskupai savo susirinkime 1988 m. lapkričio 17 d. Washington'e priėmė pareiškimą dėl religinės laisvės Rytų Europoje ir Sovietų Sąjungoje. Tame pareiškimе pasisakoma apie Bažnyčios ir jos tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje yra apibūdinama kaip tvirtovė prieš sovietų pastangas sunaikinti Lietuvos religinę, kultūrinę ir tautinę-politinę tapatybę. Aptariant religinės laisvės varžymus Lietuvoje, Amerikos vyskupų dokumente pažymima, kad apie juos pastaraisiais metais pasaulio viešąją opinią plačiai informavo Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika.

1989 m. vasario mėnesį Venecuelos sostinėje Caracas Atstovų rūmų pirmininkas dr. Jose Rodriguez Inturbe priėmė grupę Venecuelos lietuvių. Priėmimo metu dr. Rodriguez išreiškė visiems lietuviams gilią padėką už Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką, kuri įvairiausiomis kalbomis išplatinama visame pasaulyje, o taip pat ir Venecueloje. Jo nuomone, Bažnyčios istorijoje tai išsamiausias ir vertingiausias dokumentas apie nuožmų tikėjimo persekiojimą ir apie didvyrišką Lietuvos katalikų laikyseną.

Dr. Rodriguez pabrėžė: „Žinokite, jog šiandieną Vakarijose sėdintis dvasinės stiprybės ne iš savo paties religinių tradicijų, o iš lietuvių, kurie savo gilų tikėjimą išlaiko dabartinio amžiaus katakombose. Lietuviškos tikinčiųjų šeimos yra galingi tikėjimo židiniai ir Katalikų Bažnyčios ramsčiai. Tai yra brangiausias jūsų dovana laisviems Vakarijams. Jūsų kilnus pavyzdys ir jūsų tikėjimo auka yra geriausias moralinio ir religinio atsisavinimo pažadas“.

– Tikėkite, lietuviai, – kalbėjo dr. Rodriguez, jog Venecuela ir laisvasis Vakarų pasaulis pasiliks jums amžinai dėkingas už Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką, stipraus ir nepalaužiamo tikėjimo liudininkę.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

sakydami: „Taip mes išgarsinsime savąjį vardą ir neišsisklaidysime po visą pasaulį“ (o Dievas Nojaus sūnams – jų protėviams buvo įsakęs pripildyti visą žemę). Jų nusikaltimas nebuvo kūryba, o jos panaudojimas priešintis Dievo įsakymui. Pagal Dievo planą, iš pradžių visos tautos – Nojaus sūnų palikuoniniai – kalbėjo viena kalba. Tai buvo žmogui Dievo duota gėrybė. Bet jie ją panaudojo saviems tikslams, norėdami kurti savo ateitį pagal žmogišką išmonę, atmesdami Dievą. Todėl Dievas iš jų atėmė bendros kalbos dovaną: „kad nebesuprastų, ką kitas sako“ ir tuo būtu apsaugoti nuo visiškos pradžios dėl žmogiško trumparegiškumo.

Po šio pasakojimo šių Pradžios knygos pasakojimų surašytojas pradeda pasakoti apie Abraomą, kuris elgėsi visai priešingai. Kai Dievas jam net senatvėje įsakė palikti savo žemę ir su visa šeima keliauti ten, kur jam parodys. Abraomas tai padarė ir nesustojo, kol nepriėjo vietos, kurią Dievas jam nurodė. Prisimename ir kitus pavyzdžius Abraomo pasišventimo Dievo nurodymams, nepaisant to, kad Dievo pažadai atrodė neįmanomi (gi Abraomas ir jo žmona Sara buvo per seni susilaukti vaikų) ar per daug aukos reikalaujantys (kai Dievas paprašė jo vienturčio sūnaus aukos). Nors žmogiškų protų iš Abraomo nebegalėjo kilti nauja, Dievo pasirinkta tauta, Dievas iš jo sukūrė tą tautą, kurią Babelio žmonės manė sukursia geriau, nei Dievas būtų padaręs.

Pirmosios Sekminių dienos įvykiuose galime įžvelgti šios Babelio bausmės panaikinimą. Pirmųjų Jėzaus mokinių bendruomenė visi kartu meldėsi, kad ateitų Dievo karalystė, kad įvyktų Dievo valia (nors jie visi neišvaizdavo, kaip tai gali būti), kad Jėzus jiems atsistų žadėtąją Šventąją Dvasią – Patariją. Tą dieną Viešpats sukūrė naują „tautą“ iš šių bemokalių žvejų bei kitų Jėzaus draugų ir jų žmonių, įvairių buvusių nusidėjėlių, pardsidavėlių okupantui (Romos mokesčių įs rinkėjų) bei kitų visuomenės nurašytų žmonių, o jų tarpe, be abejo, irgi buvo kilmingų, garbingų žmonių. Prie šio būrio, kuris tikrai neturėjo tarptautinės svarbos, Viešpats tą pačią dieną per šiuos Dvasią gavusių žmonių liudijimą prijungė dar tris tūkstantčius kitų tautybų žmonių, ir visi girdėjo juos kalbant savąja kalba.

Dievo kuriama tauta – šeima yra gyvatinga, atvira įvairiems žmonėms, apčiai, nesavanaudiškai dalijanti Jėzaus meilę ir draugystę, pasitikinti Dievu net labai neaiškiomis aplinkybėmis, negailinti asmeniškos aukos, vykdanči dieviškos meilės ir teisingumo įsakymus. Ši tauta auga, stiprėja ir išliks, nors gal visai ne taip, kaip būtų vien žmogiškai įsivaizdavusi.

Aldona Zailkaitė

ŠALTINIAI

Viviano, Pauline: Genesis, Collegeville Bible Commentary. Collegeville, MN, 1986.

Foley, Roland J.: Footprints on the Mountain. Mahwah, NJ, Paulist Press, 1994.

choras“, kitaip dar vadinamas Operetės draugija. Tai buvo išimtinai meninis vienetas, be politinių, religinių ar kitų atpaletvių. Ar neintriguoja, kad šiame chore-operetėje dainininko kleras pradėjo du lietuviškojo vokalio meno galiūnai: Jonas Būtenas ir Antanas Sodeika, vėliau vedantysis baritonas Kau-no Valstybės teatre. Ne mažiau imponuoja, jog Operetė, nors ir neilgai, vadovavo žymus kompozitorius, buvęs Kauno Konservatorijos (Nukelta į 4 psl.)

Šis tas apie išeivijos lietuvių muzikinį palikimą ir jo vertinimą

ANICETAS ARMINAS

Nežinantys istorijos
visada lieka vaikais
Ciceronas

Lietuvoje išspausdintos ir dar teberašomos vienos ar kitokio pavaldos knygos apie žymiausias Lietuvos kompozitorius, net atlikėjus. Autobiografinio pobūdžio leidiniai apie juos yra įvertinti visi mūsų išsilieję, jau nebegyvenę, menininkai. Jų turinys panašus: įvairių autorių straipsniai apie kūrybą, amžininkų atsiminimai, laišukai, nuotraukos ir kt. Šios rūšies lektūra domiasi. Ji knygynuose neužsiguli. Knygų parengėjai, sudarytojai – autoritetingi muzikologai. Lietuvos skaitytojas apskritai pamėgo memuarinę literatūrą, ne vien rašyta muzikų. Gaila, Lietuvoje tokių knygų negausu. Išskirtiau M. K. Čiurlionio sesers, garsios folkloristės, Jadvygos Čiurlionytės Atsiminimus apie M. K. Čiurlionį. Minėtos knygos – kompozitoriaus J. Karoso Nuoitaitės kelias ir šimtmečio pradžioje gyvenusio JAV, vėliau garsaus Lietuvos baritono Antano Sodeikos Mano kelias ir muzikos meną. Bene viskas. Deja, ne straipnio nepaliko garsusis profesorius Kipras Petrauskas.

Bet šio rašinio tikslas nėra aprašyti Lietuvos muzikos džiaugsmus ir sielvartus. Užteks priminti, kad Lietuva vis dar neturi fundamentalaus veikalo, kuris vadintųsi „Lietuvos muzikos istorija“, o gal „Lietuvių muzikos istorija“.

Viena kita anksčiau paminėto profilio knyga išleista ir išeivijoje. Tai Rūtos Klevos Vidžiūnienės apie kompozitorių Bronių Budrioną ir Aleksandro Kutkaus memuarai Dainininko dalia. Prestižiniame Lietuvos žurnale Krantai dvylikoje 1992-1993 metų numeriu išspausdinti čikagietės Loretos Venclauskienės parengti straipsniai „V. Marijošius pasakoja“.

Girdėjau, tarsi ant Antano Kuciūno rašomojo stalo guli rankraštis apie išvykusių išeivijos kompozitorius – žymiuosius veikėjus. Netektų abejoti darbo verte – autorius puikus dirgantas, pianistas, o ir muzikologas ne naujokas. Jei teisingai supratu, bene, rašas ir apie savo turiningą kūrybinę veiklą. Lietuvoje jau spausdinama autorių kolektyvo knyga apie Vladą Jakubėną. Loretą Venclauskienę taip pat leidžia jo muzikologinį-literatūrinį palikimą. Apie pasižymėjusį dainininką ir chorvedį Vladą Baltrušaitį rengia knyga ištikima gyvenimo draugė L. Baltrušaitienė. Rimtas muzikologinis darbas turėtų būti apie Juozą Žilvičių, kurį rengia D. Petrauskaitė, ir Julij Gaidelį. Pastarojo gyvenimą ir kūrybą tyrinėja D. Palionytė.

Patirtis sakyti, kad iškiliosius, į tautos kultūrą įsirežiusius, meno veikėjus apie save ir supančią aplinką rašyti reikėtų skatinti, raginti. Nelinkusio ar nerašiusio tą daryti sunku pripažinti puslapi kitą parašyti net laikraščiai interviu. Yra išimčių. Tai vadinama bendra-

autorystė. Atvejais, kuomet literatas (bendraautorius) tarsi kalba knygos herojaus lūpomis. Tokia knyga – apie garsią rusų dainininkę E. Obrascovą, Enrico Caruso. Panašios dvasios minėti straipsniai apie Vytautą Marijošį (matyt, bus ir knyga).

Ne tik literatūros, liečiančios personalijas, maža. Reikalingi fundamentali darbai apie atskirus išeivijos muzikos meno žanrus ir rūšis. Tai linkme ir knieti pratęsti pokalbį.

Kelia nuostabą išeivijos lietuvių solistų-vokalistų gausumas. Drįsčiau teigti, kad Lietuva, bent jau praityje, turėjo jų bent tris kartus mažiau. Išeivijos dainininkai dar didesniu procentu savo tautiečius pralenkė kokybe. Garsas apie jų kvalifikaciją pasklido su pirmąja emigracijos karta. Antai lyrinis kontraltas Ona Katkauskaitė (Anna Kaskas, g. 1909) 1936 metais laimi konkursą į Metropolitan operą New York'e. Lietuvaite Onute paseka Apolonija Stoškutė (Polyna Stoska, g. 1911), keletą sezonų dainavusi Metropolitan ir Berlyno Staatsoper. Tris sezonus Metropolitan operos skliautus drebino Algirdas Brazis (g. 1915 m.). Kupinas žavesio balsas dar ir šiuo metu, kai jau brandos amžius. Unikalią dainininko asmenybę jam dovanojo mama, atvykusi į Čikagą nuo Plungės.

Basbaritonas Arnoldas Vokaitis (g. 1932) irgi yra skendęs Metropolitan scenos šviesų varsoje. Ilgi metai Čikagos Lyric operoje. Kur tik nebūta, kam nedainuota ir nežavėta publika! Tai

bene vienintelis tarptautinio masto dainininkas, neišmaiges ilgos lietuviškos pavardės. Norėję išaukštinti ne tik lietuvių meną, bet ir pavardę. Luciano Pavarotti, dažnas Amerikos svečias, irgi nepasivadino, pavyzdžiui, Lou Paver ar dar kaip.

Lyg visų lietuvių „metropolitiečių“ dukra – lyrinis, aukštas sopranas Lilija Šukytė (Liljan Sukis, g. 1942). Sutarti su „Met“ buvo sudariusi 1966-1972 metais. Dainavo pagrindines partijas. Yra debiutavusi penkiuose garsiausiose Europos operos teatruose. Ji 1949 metais į Kanadą su mama atvyko iš Vilniaus. Onos Katkauskaitės mokinė, dramatinis sopranas Zuzana Griškaitė (Griska, g. 1920) ne už ką nenorėjo atsilikti nuo savo mokytojos. Ji irgi tampa viena garsiausių JAV dainininkių. Priekinė fenomenalų, pasaulinių galim, bių ir talento tenorą Stasi Baranauską-Barą, reto grožio bosą, dainavusį ir Čikagos „Lyric“ operoje Joną Vaznelį, Daną Stankaitę, kitus, kurie subrendo jau Amerikoje, tai ir turėsime tą žiedą, apie kuriuos knyga galėtų pavadinti „Lietuviai, kuriais mes didžiuojamės“. Per visą Lietuvos valstybės istoriją kai kas toliau nukeliavo ir iš Lietuvos. La Scala akustika Milan'e yra išbandę bent keli dainininkai: Kipras Petrauskas, V. Podenaitė, Virgilijus Norėika, Vaclovas Daunoras. Bet tik V. Podenaitė buvo specialiai pakviesta į šią meno šventovę. Kipras Petrauskas ten gastroliavo su rusų trupe. Pastarųjų dviejų mūsų įžymybių pasirodymai buvo daugiau atsitiktinio pobūdžio, ten gilinant žinias.

Begant nuo sovietinės okupacijos, JAV ir kituose kraštuose

atsidūrė daug dainininkų, jau turinčių raišką kūrybinę biografiją. Vien Kauno Valstybės teatro paliko vedantieji Sofija Džiūtė-Trečiokienė, Vladas Grigaitis, Vincė Jonuškaitė, Alė Kalvaitė, Elzbieta Kardelienė, Antanas Kutkus, Gražina Matulaitytė, Izabelė Motekaitienė, Ipolita Nauragis, Stasys Santvaras, A. Sprindys, Jadvyga Vencavičaitė ir kt. Iš viso 34 vokalistai, arti 20 baleto artistų. Besklaidydamas archyvo šaltinius, kita spausdinta literatūrą, įsitikinau, jog JAV, Kanadoje, Australijoje, Brazilijoje ir kitur galėtų būti per 200 solistų-vokalistų, vertų vietos lietuvių kultūros įteigijoms.

JAV ir kitose valstybėse solistai-vokalistai, bestudijuodami pasirinktą specialybę koldžuose, konservatorijose, universitetuose, dažnai įgyja kartu ir muzikos mokytojo, chorvedžio profesiją. Tokia, ir dar daugiau, buvo tik ką garbiai paminėta Alice Stephens, išgarsinusi savo moterų chorą-ansambliu. Panaši figūra buvo Vladas Baltrušaitis ir daug kitų. Vien šie faktai sako, kad solinio dainavimo dvynys yra choro menas.

Išeivijos chorų emėsi gildinto šių eilučių autorius. To siekdamas, ir Čikagoje atsidūręs. Nematau prasmės daryti šia tema ekskursą, kaip kad apie solistus-vokalistus. Jei viskas gerai – monografiją, su gausia ikonografine medžiaga, turėčiau užbaigti ateinančių metų pabaigą. Norėčiau tik pridurti, jog chorų sąjūdis, kaip ir solinio vokalio meno apraiškos, išeivijoje iki 1940 metų buvo kur kas aktyvesnis nei Lietuvoje (turi

omenyje ir carinę priespaudą). Iki spaudos draudimo panaikinimo (1904) Lietuva negalėjo viešai dainuoti, net rašyti. To nebuvo Latvijoje ir Estijoje. Tuo tarpu JAV jau 20 amžiaus pradžioje būta gausių didelių chorų. Ši tema, bene viena svarbiausių, aktuali, nes tai masiškiausias išeivijos menas.

Atskira tema – pučiamųjų orkestrai (bendai). Praėjusio amžiaus pabaigoje jie stebino net Pensylvanijos kitataučius. Lietuvoje gyvenantis aukštosioms mokyklos pedagogas, valstybinio pūtikų orkestro vadovas A. Radevičius tyrinėja pasizymėjusio orkestro vadovo Broniaus Jonuško kūrybinę veiklą. Ryškų šiame bare dirbusių asmenybių yra ir daugiau, tad reikia ne tik pavieinti žmonių, bet ir bendros išeivijos orkestro istorijos. O kur dar įvairių pakraipų instrumentiniai-vokaliniai ansambliai, šokių kolektyvai. Atskirų studijų verti vien Cleveland'o „M. K. Čiurlionio“ ir Čikagos „Dainavos“ liaudies dainų ir šokių ansambliai (gal pastarajam šis apibūdinimas kiek per kategoriškas – jie statė ir vos ne operas).

Ypatingo dėmesio vertas išeivijos lietuvių operetės menas, užvis labiausiai sužydėjęs JAV. Operetės veikla neišsivaizduojama be sąlyčio su chorais. Čia – be solistai-vokalistai, vaidyba, šokio menas, net orkestrai, tad dažnai didesnis ir veiklesnis choras negalėjo atskratyti minties apie operetę, tokia viliojanti ir patraukli buvo ši galimybė. Operetės krikšto tėvas buvo Mikas Petrauskas, nors pirmąją operetę lietuvių pastatė dar 1901 metais. Po jo paties įvykdytų pirmųjų operetėjų pastatymų Čikagoje 1919 metais įsteigtas „Operetės

Aldonos Stempužienės koncertas Cleveland'e

ANTANAS SMETONA

Per 45 metus nuo lietuvių atvykimo į Ameriką 1949 metais daug kas pasikeitė ir išsivijęs lietuvių veikloje, ir visame pasaulyje. Gal būtų galima pasakyti, kad pirmosios šių atvykėlių kartos užsiėmimai buvo padalyti 90% lietuviškiems reikalams ir 10% amerikietiškiems reikalams. Jų vaikai padalijo lietuviškus ir amerikietiškus užsiėmimus per pusę – 50% vieniems, 50% kitiems. O jų vaikų vaikai jau skiria tik 10% lietuviškiems reikalams ir 90% amerikietiškiems.

Šitokia evoliucija turėjo pasekmių ir kultūrinei veiklai. Kultūriniai renginiai pradėjo susilaukti vis mažiau dalyvių, ypač kai lietuviai, iš pradžių gyvenę lietuviškų parapijų rajonuose, po truputį išsimele po priemiestius ir užmiestius. Prie to prisidėjo ir pastaruoju metu Lietuvos nepriklausomybės atstatymas ir su tuo susijusios menininkų iš Lietuvos bangos. Deja, ne visi atlikėjai pasirodė vienodo lygio. Dažniausiai atvažiuodavo tie, kuriems pasisekė išsirūpinti lėšų, tie, kurie turėjo vienokį ar kitokį užnugarį. Tų visų atlikėjų nesibaigiantys pasirodymai Amerikos lietuvių publiką labai išsėmė ir nuvargino, taip kad ji dabar dar mažiau nori eiti į koncertus.

Į visa tai atsižvelgiant, buvo ypač malonu sulaukti Aldonos Stempužienės jubiliejinio koncerto gegužės 15 dieną, surengto Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapijoje Cleveland'e. Stempužienės koncertas buvo daugiau negu koncertas. Jis buvo, galima sakyti, simbolis, atestacijos žiburys visiems tiems, kurie dideliame varge sunkiai dirbo savo menui ir savo tautai. Visiems tiems, kurie išsėmė ir kurie neužkasė savo talento į žemę. Cleveland'o lietuvių taipogi vertina Aldoną Stempužienę už jos atsidėjimą Cleveland'o Lietuvių radijo valandėlei. Juozui Stempužiui mirus, Aldona Stempužienė nedelsdama perėmė vadovavimą valandėlei ir tuo užtikrino jos tęstinumą. Šiais laikais tai begalinės svarbos faktorius, prisidedantis prie lietuvių išlaikymo.

Jūsų recenzentas pirmą kartą dalyvavo tame pačiame koncerte su Aldona Stempužiene 1954 metais prezidento Antano Smetonos mirties dešimties metų sukaktį paminėti. Per tą laiką, nuo 1954 iki 1994 metų, įvyko nesuskačiuojami Aldonos Stempužienės koncertai, pasirodymai tiek lietuvių tarpe, tiek amerikiečių ir kitų užsieniečių tarpe. Būdinga, kad mūsų solistė susilaukė puikiausių atsiliepimų iš visur. Per visą tą laiką jos vokaliniai sugebėjimai ne kiek nesumažėjo, ne kiek nenukentėjo, o muzikinis supratimas, vadinama „interpretacija“ gerokai pagerėjo.

Prieš keletą metų teko pastebėti, kad kartkartėmis kažkas solistės balse lyg ir kliūdavo, kokybė buvo ne vienoda. Vakarykštame koncerte to visiškai nebuvo jauti. Nebuvo jauti dėl to, kad p. Aldona jau ilgą laiką užsiima pedagoginiu darbu. Dirbant pedagoginį darbą, tenka kitaip pasididinti su kiekviena dainavimo problema. Tai darant, dainininkas-pedagogas, jeigu jis iš to pats pasimoko, pradeda geriau dainuoti.

Nuo barokinio Scarlatti ir Falconieri kūrinių iki garsiosios „O don fatale!“ arijos iš Verdi „Don Carlos“, iki prieškarinių ir pokarinių lietuvių kompozitorių kūrinių, viskas buvo vienodai tobula. O klausantis Beethoven'o koncertinės arijos „Ah! Perfido“ ir Verdi „O don fatale!“ net širdis nukrėtė. Atrodė, kad mezzosopranas geriausiai atlieka šitokias dramatinės, emocijos pilnas arijas.

Aldona Stempužienė po savo koncerto praeitį sekmadienį, gegužės 15 dieną, Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapijoje, Cleveland'e.

PROGRAMA

Mezzosopranas Aldona Stempužienė.
Pianistė Nancy Brittain

I

Se delitto e l'adorarti	Alessandro Scarlatti (1660-1725)
Ah! Che forse ai miei di (iš operos „Demofonte“ – 1788)	Luigi Cherubini (1760-1842)
O Bellissimi Capelli	Andrea Falconieri
Frühlingstraum	Franz Schubert (1799-1828)
Die Krähe	
Der Leiermann (iš ciklo „Die Winterreise“ – „Žiemos kelionė“)	
Ah! Perfido, op. 65	Ludwig Van Beethoven (1770-1827)

Pertrauka

II

Plaukia antelė, liaudies daina	Vladas Jakubėnas (1904-1976)
Skirta 90-osioms kompozitoriaus gimimo 1904 m. gegužės 15 d. metinėms.	
Vai toli, liaudies daina	K. V. Banaitis (1806-1963)
Tu vyšnėla Užaugo berzelis Ritaujoja sesute	Feliksas Bajoras (1934)
Pasakų sakalas (žodžiai Henriko Nagio)	Jonas Švedas (1927-1981)
Prisijaukinsi sakalą (žodžiai Henriko Nagio)	Jonas Švedas
O don fatale! (iš operos „Don Carlos“)	Giuseppe Verdi (1813-1901)

Lietuviška publika (papildyta amerikiečių svečių) taipogi labai gėrėjosi didžiųjų prieškarinės Nepriklausomos Lietuvos meistrų Jakubėno ir Banaičio šedevrų atlikimu. Kiekvienam lietuviui suspaudė širdį, ir tai ne vien iš sentimentalumo, bet ir dėl puikios dainavimo kokybės. „Modernesniųjų“ kompozitorių Bajoro ir Švedo kūriniai normaliai neišsiskyrė tokios patios reakcijos, nors muzikinis ir vokalinis tobulumas ir čia viešpatavo. Bajoras ir Švedas visiškai kitiškai stilių atstovai. Švedas gal labiau Vienos ekspresionistų Schoenberg'o, Berg'o ir Webern'o įtakoje, o Bajoras daugiau modernus liaudies tradicionalistas. Tačiau abiejų kūrinių puikiai parašyti – tikrai neblogesni už daugelį bendra laikų kūrinių, kurie, kaip mezzosopranas geriausiai atlieka šitokias dramatinės, emocijos pilnas arijas.

Dėl trijų dainų iš Schubert'o „Winterreise“ atlikimo, tai Jūsų recenzentui atrodė, kad būtų buvę galima atskleisti šiek tiek daugiau. Ne tai, kad p. Aldona to negalėtų padaryti, tik kad ji šiuo atveju to nepadare. Tikriausiai reikėtų tik labiau įsigilinti. Žinoma, čia daug priklauso ir nuo pianistės Nancy Brittain yra labai gera akompaniatorė, bet Schubert'o dainoms reikia būti daugiau negu akompaniatoriumi. (Viena Cleveland'o kritikė syki parašė apie kažkokį kompozitorių: „Skambina kaip kompozitorius, kas, be abejo, geriau negu akompaniatorius, bet vis blogiau negu skambinti kaip pianistas“). „Frühlingstraum“ fortepijono partija buvo užtenkamai svarbi. Nėra čia ko per daug kukliai „akompanuoti“. Ypač audringa vidurinė dalis nuskambėjo per blankiai. „Die Krähe“ turėjo būti šiek tiek

lėčiau, ir kiekviena kairės rankos triolė fortepijono partijoje melodingesnė, sakyčiau tragiškesnė. Šita daina, jeigu ji tam tikru būdu atliekama, turėtų sukurti klausytojus, o to nebuvo. Dainavimo atžvilgiu viskas gerai ir ji būtų patraukusi dėmesį, jei būtų buvę parodyta kaip ir Schubert'ą dainuojant galima klausytojus sugraudinti. „Der Leiermann“ buvo maždaug gerai. Iš viso visos „Winterreise“ ciklas yra labai liūdnas, raudantis, autobiografinis. Nors kiti Schubert'o prieš pat jo mirtį parašyti kūriniai yra labai linksni, „Winterreise“ Schubert'as atskleidė visą savo asmeninę tragediją. Jis tuo metu rašė: „Ar kas supras, ką tai reiškia po truputį mirti nuo neišgydomos ligos, ką tai reiškia matyti sunaikintus visus sapnus, visas gyvenimo svajones?“

Šitos nuotaikos perdavimo truputį pasigedau. Garsusis anų laikų pianistas Arthur Schnabel rašė: „Aš daug metų užsidirbau pragyvenimą skambindamas Beethoven'ą. Į senatvę labiau pamilau Mozart'ą, o jau prieš mirtį labiausiai prisitartinau prie Schubert'o, kuris savo vėlesniuose kūriniuose jau žvelgė į kitą, ateinančią pasaulį“. Tarp dainininkų yra sakoma: „Kai supranti kaip Schubert'ą dainuoti, jau balso nebėra“. Aldonos Stempužienės atveju vakar pasirodė, kad balso dar viskam užtenka, ir kaip tik dabar ji galėtų puikiausiai sudainuoti Schubert'ą. Norėtusi išgirsti visą „Winterreise“ ciklą. Tik tam būtų reikalingas tinkamas vadovavimas.

Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapijai didelė padėka už tokio puikios koncerto surengimą. Nepaisant pavasarinės audros, į koncertą atsilankė apie 200 žmonių. Taigi atrodo, kad kaip ir senioje praeityje, taip ir dabar: Bažnyčia yra kultūros globėja ir išsaugotoja. Prisiunkim ir mes. Tuo išsaugosim ir patys save, ir Lietuvos ateitį.

Naujos knygos

• Julija Švabaitė-Gylienė. GABRIUKO UŽRAŠAI. Vilnius: „Lietus“, 1993. Iliustravo Virginija Kalinauskaitė. 128 puslapiai. Kaina sutartinė.

1993 metais leidykla „Lietus“ išleido Julijos Švabaitės-Gylienės apysaką vaikams *Gabriuko užrašai*. Pirmą sykį ši knyga pasirodė Čikagoje 1973 metais, kuomet ją išleido JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba, pradžiuojusi jau už Atlanto gimusių vaikų, galėjusių įsigyventi į savo tėvų ar senelių patirtį, traukiantis į Vakarus, tolyn nuo sovietinio okupanto. Atrodo, jau tuomet knyga nestojo vaikų ir suaugusiųjų dėmesio. Antrą kartą jai išvydus pasaulį, jos laukė jau kiti skaitytojai, kuriems Australija ar Amerika tebuvo žinoma iš geografinės pamokų ar spalvotų žemėlapių. Juk šitaip toli nuo Lietuvos! Tad susipažinti su vaikų ir jų tėvų gyvenimu Aust-

Danutė Žilaitytė

***

Viskas čia laikina:
ir ažuolai, ir lelijos.
Tavo pažadai, Viešpatie,
amžini.

***

Raudonos liepsnos miškuos.
Šaltas rudens lietus.
Kur švietė jazminai
usnys želia.
Mudu seniai numirė.
Tik sapnuojam,
kad gyvenam.

***

Tamsus kambarys.
Tamsus veidrodis.
Jame matau
savo pavargusį veidą.
Kazkur žydra jūra.
Balti kalnai.
Iš mano liūdesio
juokiasi veidrodis.

R.

Savo paslaptis
medis atskleidžia
tik rudenį.
O gyvenimas?

***

Tu viską sugrąžini
į pradžią.

Judini mūsų sielas
kaip vėjas lapus.

Permainai širdis.
Sukuri viltį.

Mažųjų bičiuli!

***

Ši diena susideda
ne vien iš dulkių.
Ji amžinybė.
Saulė. Žvaigždės.
Naktys ir dienos.
Dievo pasauliai.
O juose Siela.

***

Neverkim. Nebijokim.
Viskas atleista.
Tik nepasiklyskim
tarp daiktų.

***

Tyli kančia
senelių veiduos.
Nuostaba vaiko
akys.
Vaistų ir gelių kvapas.
Šaltos gydytojų akys.
Ligoninė –
lyg sapnas apie
pragara.

***

Sakau: upė, žibuoklės,
debesys, tiltas, akmuo.
Sakau: čia aš, o čia tu.
O čia mūsų tykus gyvenimas.

***

Dieve, Tau nereikia
nei žiemų,
nei pavasarių.
Tik mūsų širdžių.

***

Akmeninės jūsų širdys.
Akmeninės mūsų
kantrybės.
Šalti kaltės pirštai
liečia velionio vokus
ir rožę –
Liūdesys
akmeninėje tėvynėje –
Ištversim.

***

Žiūri į duoną
alkanas brolis,
jaunystę katargai atidavęs.

Menkas tamsus kambarelis.
Ten jis kartais
pasikalba su žvaigždėmis,
kartais gieda,
prisiminęs motiną.

Svetimas tarp brolių
laisvoj tėvynėje.

ralijoje – kengūrų ir stručių šaly Lietuvos mažiesiems buvo ypatingai smagu ir naudinga. Kas galėtų pagalvoti, kad kitą žemės rutulio pusę gyvena vaikai! Ir ne tik nevaikšto aukštyn kojomis, kaip kad atrodytu pažvelgus į gaubly (susiraskit Australijos žemyną), bet daug kuo yra panašūs į Lietuvos vaikus. Kalba lietuviškai, klauso (kartais ir ne visai) savo tėvelių, draugauja, laukia svečių ir, kas jiems turėtų būti svarbiausia – augina kačiuką! Meilė kačiukui neretai atperka visus rūpesčius, vargus, kasdienybės našta, kuri dažnai buvo tokia sunki svetimoje žemėje atsidūrusiai ateivių šeimai, kurios niekas, išskyrus neišikią ateitį, nelaukė.

Nors ši Julijos Švabaitės-Gylienės knyga išleista 5,000 egzempliorių tiražu, bet, atrodo, jos jau senokai nebeliko knygynuose, kur taip trūksta gerų, įsimenčių knygelių vaikams. *Gabriuko užrašai* skaitytojai ne tik pakelias po egzotišką žemyną, ne tik susipažins iš arčiau su Aldutės ir Juozuko šeima, bet ir turės puikią progą pasimokyti lietuvių kalbos. Julijos Švabaitės-Gylienės literatūrinė kalba yra ne tik nesunkiai suprantama ir skaidri, lengva, bet ir atlieka tam tikrą pedagoginę misiją – juk vaikams kaip niekam kitam būtina gerai išmokyti savo tautos kalbą. Šią galimybę jiems suteikia *Gabriuko užrašai*, kuriuos, suskaitę anuometinis išeivijos jaunimas, dėjęs atmintin lietuviškos šnekos ypatumus. Ne veltui Julija Švabaitė-Gylienė paskyrė šią knygą Linui, Aukrelei, Jurgutei ir Sauliui – keturiems savo vaikams – kuriems, kaip ir visam tuometiniam išeivijos jaunimui kaip vandens ištroškusiam reikėjo lietuviškai parašytą knygą. Anokia čia paslaptis, kad gerų, lengvai paskaitomų knygelių vaikams ir dabar Lietuvoje trūksta. Kai gimstamas Lietuvos vaikas, tėvai, kaip ir anksčiau, per penketą metų būdavo per metus penki tūkstantiniai gindymai, o pėrnai tik apie pusantro tūkstančio, ar būkai, ar bus kam baškinti lietuviškai parašytas vaikiškas knygas?

J. K.

Kultūrinio bendradarbiavimo su Lietuva beiėškant

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybai išliko reikalingas persvarstyti Amerikos lietuvių kultūrinės veiklos apimtį bei paskirti. To siekiant buvo suruoštas viešas pokalbis, kuris įvyko 1993 m. lapkričio 27 d. Lemont, Illinois, Aštuntojo mokslo ir kūrybos simpoziumo metu. Šiomis temomis pasisakyti buvo pakviesti Stasys Goštautas, Vytautas Kavolis, Irena Gražytė-Maziliauskienė ir Tomas Remeikis. Pokalbiui vadovavo Kultūros tarybos narė Aleksandra Kašubienė.

Kalbėtojai temas gildeno išsamiai ir svarbiai. Žemiau pateikiamos jų pagrindinių minčių santraukos. Kitos jų mintys bus apibendrintos ir, drauge su klausytojų pasisakymais, įtrauktos į esminius svarstymus.

Stasys Goštautas, ispanų literatūros mokslininkas, atkreipė klausytojų dėmesį į tai, kad atgavus nepriklausomybę išsivysia „lyg ir pametę savo nekalbama... prarado pusiausvyrą... pašto interesai“. Jų vietą užėmė „psichologinės sienos... tad mūsų misija dar nėra baigta“. Goštautas pabrėžė, kad 21-ojo amžiaus išvokare technologijos dėka kultūra pereina „iš lokalinės į globalinę plotmę... nes tie patys kultūriniai reiš... iai skverbiasi į visas tautas... enodai... Tuo tarpu pasaulis skaldosi į valstybes ir valstybėles, išeiknčias tautinio identiteto... „Lietuviška kultūra reikalinga išeiviams... Lietuva vis tiek eis savo keliu, apsisis ir be mūsų“. Reikėtų pradėti lyg ir iš pradžių, išeikant naujų, mes jungiančių parametru... kad išlaikytume prasmingą ryšį... „Ypač dabar, kai dėl ekonominių sunkumų kultūriniai įvykiai tampa antralaipsniais... o yra tautos gyvybinis reikalas“.

Vytautas Kavolis, sociologas, išsamiai gildeno visuomenės ir kultūros santykio klausimus. Kalbėdamas apie kultūrinis įnašus, pabrėžė, kad nors „kiekvienas kūrybingas žmogus kažkaip eina savo izoliuotu keliu... kūrėjai bando sintezuoti aplinkos elementus, kurie ryškina jų patį identitetą... tad [kūrybingi žmonės] drauge ryškina ir savo aplinkos, ir savo tautos identitetą... ir tampa reikalingi visuomeni... Išeivijos ir Lietuvos kultūrinį santykį galima būtų suvokti kaip tiltą tarp šaltinio, Vakaruose išsiskynusio analitiško požiūrio, ir šiltesnio, Lietuvoje išsiskynusio dalyvavimo tiesioginėje žmogaus patirtyje... arba tarp to, kas mes Vakaruose patyrėm, ir kas jiems būtų prasminga... Tad pagrindinis išeivių įnašas būtų „liudyti, kaip vakarietiška kultūra funkcionuoja... supažindinti [mokslineis ir kūrėjus] su vakarietiškomis metodais, mąstymo modeliais ir sprendimų struktūromis... Patirtimi pasidalijimą bei kritiką suvokiant kaip kultūros gyvybiškąją dalį... ypač kad yra beveik visiškai atsisakyta kritinių standartų ir at-rankos“.

Irena Gražytė-Maziliauskienė, literatūros kritikė, dėmesį atkreipė į aplinkos svarbą. „nes aplinka, kurioje žmogus gyvena, turi savo poveikį... nuo to nepabėgim nei mes, nei jie Lietuvoje... visi emė, kas buvo idomu, nau-dinga ir humaniškai prasminga“. Tad „nereikia stebėtis, kad [gyvendami skirtingose aplinkose] tapome skirtingais... Kas svetima — nėra bloga... nėra net pavojinga... tad svetimo nereikia atsisakyti... tik blaiviai galvoti... Vieni kultūriniai įnašai plaukia iš „tų individų, kurie išlieka įturti sava aplinkai... jokia tauta kūrėjų neišaugina. Jų pasiekimais tačiau naudojasi

visi... o tauta savinasi ir didžiūjasi... „Laikas išeikoti simbiozės tarp skirtingų patirčių, tarp to, kas [mums ir jiems] yra pažįstama ir žinoma, ir dabar susitinka... Ieškoti kas riša, o ne kas skiria... Laikas nustoti kentėti, verkinti, kaltinti. Laikas pradėti džiaugsmingai žiūrėti į ateitį“.

Tomas Remeikis, politologas, peržvelgdamas išeivių kultūrinę veiklą, priminė, kad mes „bandėm prateisti ką atsivežėm... perduoti tautos kultūrinę patirtį jaunajai kartai... Amerikoje sukūrėm savotišką atsarginę vietą... kuri padėjo mums išlaikyti tautinę samonę... užpildė dirbtinai padarytą spragą mūsų kultūros raidoje... Tremties laikotarpiu „susirinko nemažai resursų... panaudotinių bendram kultūros labui... kurių nereikėtų prarasti... nors nebeturim laiko tautai viską perduoti... „Buvome tautinės kultūros tęsėjai. Tai buvo mūsų motyvacija, mūsų psichologinis imperatyvas... Tremčiai lyg ir pasibaigus, mūsų vaidmuo pasikeitė... Nors dar galioja „ritualiniai gestai“, Lietuvai atgavus nepriklausomybę „jie nebūtinai reikšmės. Motyvacija išnykusi, o ją sukurti dirbtiniu būdu paprastai neįmanoma“.

I kalbėtojų pasisakymus klausytojai gyvai reagojo ir spalvingai komentavo, tad diskusijos palietė daug aktualių temų. Kadangi šis pokalbis buvo organizuotas tam, kad Kultūros taryba, išlaikiusi kultūrinę tikslą, galėtų nustatyti tolimesnės savo veiklos gaires, remiantis tuo, kas buvo pasakyta, visu kalbėjusių mintys ir komentarai bus apibendrinti ir, siekiant teatinio vientisumo, sugrupuoti šitaip: apie kokią kultūrą kalbame; kaip išlaikyti tautos identitetą; ir ką tikimės pasiekti.

Visi sutarė, kad kultūra yra tautos gyvybės apraška ir kad tautos dailis tėvynėje išeiviams yra gyvybės šaltinis; tad ir dialogas tarp užsienio lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautiečių yra būtinas. Nesutarimai išliko, svarstant, ką išeivija nori ir gali daryti sau; ką ji gali duoti Lietuvai; ir ko iš mūsų Lietuva tikisi. Iš pasisakymų galima spresti, kad šie klausimai dar nebūvo atvirai gildinami. Kadangi „civilinių žaidimų taisyklės“ esančios skirtingos, tad ir išskylančius skirtumus reikėtų skubiai ir sąmoningai aiškintis, nes jie dažnai atspindi ne tiek asmeniško individų mąstyseną, kiek primetą — ar pasisavintą iš aplinkos, kurioje vieni ir kiti gyvenome ir bendrome.

Pokalbio metu išryškėjo, kad kalbant apie kultūrą dažniausiai nesusišnekama todėl, kad neaišku, apie ką yra kalbama — ar tarptautinę ar tautinę kultūrą, ir kur viena prasideda, ir kita baigiasi; šio konflikto šaknis — skirtingi standartai ir kriterijai. Visiems tarptautinės kultūros reikškimams standartai visur ir visada taikomi tie patys, nes juose atsispindi žmogaus aukščiausi siekimai, bendri visi žmonių, ir veikiantys visų sampratas tolygiai. O tautinės kultūros standartai remiasi į lokalinį, folklorinį autentiškumą, tad galioja tik tautos nariams ir lieka neatskiriami sūriūti su tėvyne. Tiek universalūs, tiek tautiniai kultūros bruožai visose tautose gyvuoja vieni šalia kitų, ir nors tarp internacionalinių ir nacionalinių poreikių grietį ribų nėra, tačiau standartus maišyti nedera. Tad „laisva kūryba tautiniais motyvais“ lieka utilitarinė plotmė, ir to sutapatinti su kultūriniais poreikiais neišpūla. Lietuvių tautos specifika buvo apibūdinta šitaip: folkloro yra išlikę archaizmo bruožų, kas šiais

laikais turi egzotikos vertę; galvosena remiasi asmeniškai patirtimi; būdingas artumas gamtai, priėjimas lyrinis, antropomorfinis. Okupacijos metu vertinom visas tautos savitumo paraiškas, nes tai padėjo tautai išlaikyti savo identitetą. Tačiau toliau džiaugtis viskuo, kas kuriama lietuviškos kultūros vardu, yra net žalinga, nes tuo mes patys prarastume buvusią priverstinę izoliaciją ir atitrūkimą nuo tarptautinių ar vakarietiško kultūros normų. Juk visos kultūros paraiškos — literatūra, muzika, teatras, filmas, vaizdinio meno šakos — kaip ir tikslieji mokslai — turi savus standartus, kurių laikosi visas pasaulis. Tad laikas ir mums su tais standartais artimiau susipažinti ir sau taikyti tokius pat griežtus reikalavimus.

Savikritikos buvo pasigesta tiek užsienio, tiek Lietuvos lietuvių tarpe, nes okupacijos dėka etnocentrizmas tolygiai išsiskynio abiejose pusėse. Kritika yra viena iš esminių kultūros veiklos sričių. Ji atsijoya formalines išraiškas nuo sentimentų, atlieka atrankos funkciją.

... apie išeivijos muzikinį palikimą

(Atkelta iš 2 psl.)

tijos direktorius, prof. K. V. Banaitis. Operetė (aš manau, kad istorikai ją kada nors pavadins Liaudies operetės teatru, kaip Vienos Volksoper — liaudies) pastatė daugiau kaip 30 pavadinių spektaklių. O kiek dar atskirų vien choro pasirodymų — koncertų!

Savo žydėjimo metu ne vienas choras statė net itališkasias operas, pavyzdžiui, Mascagni „Kaimo garbė“ ir kitas. Kaip sakoma, ne iš kelmo spirta ir Čikagos Lietuvių opera. Garsus vyrų choras 1957 metais išsilejo į operą. Tai bene unikalūsias muzikines kultūros reikšmes išeivijoje. Už trejų metų jos 40-metis. Kas padaryta, nuveikta, kas dainavo, dirgavo, kokie spektakliai pastatyti, jų lygis — visa tai turi rūpėti muzikologui istorikui. Reikia pamąstyti ir apie tai, kas bus toliau. Juk pamaina nepasirūpinta, o pradžioje kūrybinis keliu su operos pradžia (tokia nemaža) pastebimai išsiseima — pavargo. Čikagos Lietuvių opera nusipelnė Guinness ar bent jau Raudonosios knygos. O kol kas reikia palinkėti ieškoti naujų jėgų (jų yra) ir jau jokių būdu netapti Lietuvos operos filialu. Tokių simptomų irgi yra. Garbingai nueitą kelią išdidžiai reikėtų užbaigti, jei jau tokios mintys kolektyvą aplankytų.

I kitas šalis, ypač JAV, po karo atvyko ne vienas jau Lietuvos garso pasiekęs instrumentininkas. Antai vargonų virtuozas, puikus improvizatorius J. Žukas sau lygas Lietuvoje neturėjo. Zenklino koncertuojančio vargonininko pėdsakas jis paliko ir čia, JAV. Kauno konservatorijoje pedagogas smuikininko virtuozo Izidorius Vasyliūno talentas irgi sužudo Ameriką. Ryškūs pianistas-vargonininkas, taipogi fizikos daktaras, yra jo sūnus Vytenis. Atskiro pažymėjimo vertas ir lietuviškas Rastropovičius — violončelistas Mykolas Saulius-Saulėvičius, artimas kompozitoriaus Vlodo Jakubėno bičiulis. Istoriją jau kuria ir talentingieji čia brenę ar jau ir gimę menininkai — pianistai Antanas Šmetona, Aldona Kepalaitė, Manigirdas Motekaitis, Arūnas Karminskas (kartu ir stiprus dirigentas) bei kiti.

Okupacijos metais Lietuvai pasiekdavo tik vienas kitas išeivijos

Nors susidūrimai tarp analitinio mąstymo ir patirtimi paremtos ar ideologinės galvosenos neišvengiami, šių priešingų orientacijų susidūrimas kaip tik ir gimsta ta įtampa, kuri verčia susimąstyti ir kurios įtakoje kūrybingi individai skirtumų sintetizuoja. Tad į atsirandantis įtampos nereikėtų žiūrėti kaip į destruktivų prieštaravimą, bet kaip į kultūros įrankį, kur analizė impulsu nezlūgdo, bet impulsus organizuoja.

Buvo svarstoma, kaip tame globaliniame universalizacijos procese Lietuva gali išlaikyti savo tautinį identitetą. Atsakymai rėmėsi į tai, kad komunikacijos tinklai — televizija, filmas, muzika — yra taip plačiai paplitę, kad šiandieną žmonės jau susitinka visame pasaulyje, nesvarbu, kur jie begyventų. Dabar jau visi gyvename įvairių kultūrinių srovių susikryžiuojime — srovių, kurios nepripažįsta apibrėžtų ribų ir susiduria visokiais būdais ir įvairiomis formomis. Tendencija yra pasauliui vienyti kultūriškai, tačiau kaip tik dėl to tautos ir ieško savo identiteto. Tad etnografinių bruožų nereikia atsisakyti, tik reikia surasti jiems tinkamą plotmę. Ypač kai technologija transformuoja ne tik kultūrą, bet ir tautiškumo bei nacionalizmo sąvokas.

Galėtume vieni kitiems padėti įsisąmoninti tas kintančias są-

vokas ir pažvelgti ne nostalgikai, bet analitiškai į mūsų pačių siekimus, viskam taikant pačius aukščiausius standartus. Mūsų tautinis identitetas jau žlugdomas nuo seno, tad tautinės orientacijos beiėškant, dabartinis pasaulio įvykių fone vertėtų išryškinti savo tautinę specifiką — nušvarinti ją nuo primetų ar įsi-brovusių įtakų bei formų ir sąmoningai išjungti į Vakarų pasaulio tautų ansamblį.

Ieškant naujų bendravimo struktūrų, kultūrinis dialogas turėtų remtis į tai, kas užsienio lietuvių jungia su tėvyne, o ne skiria; šis apsisprendimas priklauso išeiviams. Savo ruožtu, Lietuvoje gyvenantys turėtų pasisakyti, ką kultūrinėje srityje mes galime tuo tiltu jiems atnešti; čia jų apsisprendimas. Šiam dialogui pagyventi pritarti mo susilaukė pasiūlymas ruošti mažus, bet dažnus suvažiavimus Lietuvoje, skirtus specifinių temų gildinimui. Ir ne tam, kad vieni kitus pamokytume, bet kad įgautume bendresnę kultūrinę patirtį.

Ivykęs pokalbis išryškino orientacinius parametrus. Jų laikantis JAV LB Kultūros taryba persvarstys per diskusijas iškeltus pasiūlymus bei tolimesnę veiklą. JAV LB Kultūros tarybos nutarimai bus paskelbti spaudoje.

Spaudai paruošė Aleksandra Kašubienė.

Nuomonės ir pastabos

Kai neišsibiebia juokas

Dramaturgas Kazys Saja rašinyje „Kodėl rusų tiek daug, o lietuvių tiek maž“ (Draugo priedas 1994 m. balandžio 23 d.) linksmai postringauja apie lietuvių šventišką nesugebėjimą savo kalba nešvankiai keiktis. Esame ne itin imlūs ribiam humorui. Dėl to nukentčia visumas. Dėl to ir nesijuokėm iš jo „barakudinės“ komedijos, kurią Los Angeles Dramos sambūris suvaidino Los Angeles ir Čikagos scenose.

Tautietį tariamas šventiškumas iš tiesų nieko bendro neturi su „Barakudu“ nesėkme. Buvau spektaklyje. Atleides varžtus žiūrėjau. Tačiau vaidinimo eiga taip ir neisekė many juoko kibirkštis. O jautrumo samojui, kiek save pažįstu, dar nesu praradęs. Mačiau, kad šalia sėdintis irgi spoko suglume. Reikia, scenoje stigo komiško parako.

Esu skaitęs Kazio Sajos apsakymų knygą. Joje kai kurios situacijos, dialogai mane prajuokino. Daug linksnumo suteikė man jo pjesių rinkinys *Liepsnojanti kriaušė*. Saja gerai pažįsta lietuvių liaudies satyriskąsias versmes. Moka pataikyti. Taigi, kad ir santūriai, mes sugebame juoktis, ironizuoti, pasiiepti neblogiau už prancūzus, anglus, amerikiečius... Savaip.

Neseniai skaitinėjav amerikiečių kritiko Harry Levin knygą apie komedijos teoriją ir praktiką *Playboys & Killjoys*. Skyriuje „Humoro gyslos“ Levin'as rašo: „Sugebėjimas juoktis neabejotinai yra visuotinė sąvoka, viena iš kelių atskiranti žmones nuo gyvulių. Tačiau juoko raiškos būdai ir dalykai, sukeliantys juoką, atrodo, gali būti skirtingai įvairūs: tautiniai, regioniniai, susiję su vieta, seksualiniai, kultūriniai, etniniai. Pagal šiuos įvairumus galime daug pasakyti apie besijuokiančius ir apie nepalinksminčius rimtuoliū“.

Tenegalvoja lietuviškų komedijų rašėjai, kad mes nesugebame juoktis ir davatkiškai smerkiam koki nors išgirstą riebesnį žodį ar frazę. Anaipol. Geroje komedijoje (o tokių literatūroje nedaug) gyvenimo spirgai tik padidina žiūrovo apetitą. Gal „Barakudai“ būtų buvusios tikrai skanios (kaip parapijos cepelinai), jei vietoj persistengimo prajuokinti, vietoj daugdžiavimo veiksmo

vadeles tamptų paprasto žemiško komizmo rankos. Gyvenimas pilnas juokingų paimavų.

Ir pati „Barakudų“ tema buvo susukta ne taip, kaip tikėjosi išeivijos publika. Juk žodis „barakudos“ mūsų žurnalistų prikergtas dailioms lietuvišioms, kurios laikinai čia viešėdamos visai bando apsukti galvą kokiame nors senstelėjusiam turtiniam amerikoniui, kad už jo ištekėjusios gautų žalią kortelę. O Kazys Saja viską nutempė į Vilniaus viešbutį. Štai ten regime ant kedės užmestą moterišką kortetą — atseit objektą gražuolėms pavilioti (žiauriai nejuokinga). Ištemptę klausomės vėtyto, mėtų, pasitūrinčio Amerikos lietuvių Girdžiaus ilgo, nuobodaus pokalbio su rašymo specu Benu Kaštaunu. Girdžiaus dolerinis kvapas pritraukia eilę „barakudinio“ gymio personažų: uždarbiaujančią viešbučiuose Daivą Čiučialyulę, nepripažintą išradėją Vyta Pajamantį, provincijos mistikę Agnė Kibildaitę, kontūzytą KGB atsargos pulkininką, moterį, su kuria malonu susipažinti Rūta, jau pagyvenusią „barakudą“ Monika.

Taigi keistuolių pakanka, šnekejimo, kalbėjimo, judesio visas čiužins, bet komizmo adatos kažkodėl taip ir neišlenda iš tos gausios maišo. Abejonės marš-ka užgula publika. Suprantama, komedijai suvaidinti reikia aktorų su komišku įgūdžiu. Reikia režisūros, kuri išryškintų tai, kas juokinga. Juk ne kiekvienas sugeba juokingai pasakoti anekdotą. Tolygiai ne kiekvienas gali scenoje pavirsti juoką spinduliuojančiu personažu. O tai jau ne dramaturgo kaltė.

Prisipažinkime: komedija yra baisiai keblus menas. Ne tik mums, bet ir visai žmonijai. Man regis, teisingai minėtame *Draugo* priedo rašinyje Kazys Saja pasigudžiavo, dėkodamas kolegai Algirdui Landsbergiui, bandžiusiam jį apginti nuo kritikų: „Abudu matom, kad graudenti, gaudinti, marinti nuoboduliu, kur kas lengviau, negu mėginti pajaukinti, palinksinti žmones“.

Ir turbūt liūdniausia, kai toks „marinimas nuoboduliu“ prasi-veržia į lietuviškos komedijos valdas.

Pranas Visvydas
Santa Monica, Kalifornija

tinė lobų sala supilta jų abiejų kėičių kritiko Harry Levin knygą apie komedijos teoriją ir praktiką *Playboys & Killjoys*. Skyriuje „Humoro gyslos“ Levin'as rašo: „Sugebėjimas juoktis neabejotinai yra visuotinė sąvoka, viena iš kelių atskiranti žmones nuo gyvulių. Tačiau juoko raiškos būdai ir dalykai, sukeliantys juoką, atrodo, gali būti skirtingai įvairūs: tautiniai, regioniniai, susiję su vieta, seksualiniai, kultūriniai, etniniai. Pagal šiuos įvairumus galime daug pasakyti apie besijuokiančius ir apie nepalinksminčius rimtuoliū“.

Tenegalvoja lietuviškų komedijų rašėjai, kad mes nesugebame juoktis ir davatkiškai smerkiam koki nors išgirstą riebesnį žodį ar frazę. Anaipol. Geroje komedijoje (o tokių literatūroje nedaug) gyvenimo spirgai tik padidina žiūrovo apetitą. Gal „Barakudai“ būtų buvusios tikrai skanios (kaip parapijos cepelinai), jei vietoj persistengimo prajuokinti, vietoj daugdžiavimo veiksmo

A. Tauragis, J. Bruveris, J. Antanavičius, D. Palionytė. Pirmasis smuikas gal atitektų Vytautui Landsbergiui. Tik daugiausia savo galių jis atidavė M. K. Čiurlioniui, kaip ir A. Ambrazas — J. Gruodžiui. Žinoma, šių tyrinėjusių asmenų kūryba — tai ne „grygi“ ir net ne „sibelių“. Ryškūs muzikologai-enciklopedistai, archyvistai yra A. Karasika, vos 60 metų peržengęs neseniai miręs V. Jukštė. Prie šios srities muzikologų priskirtiau ir labai didelį eruditą A. Tauragi, apie metus laiko pradirbusį minėtame archyve.

Nuo pokario muzikologai ren-giami Lietuvos muzikos akademijoje (konservatorijoje). Apmaudu, kad tik retas pasuka nelengvu mokslineis-menotyrininko keliu. Norint ką nors vertingesnio atlikti, reikia aukotis. Pavyzdžiui jau paminėjau. Nepakanka kelias vasaras merkti kojas į dubenį su šaltu vandeniu. Reikia atiduoti bent dalį savo gyvenimo. O tam jau reikia apsigirti tyrinėtojo liga, kaip, pavyzdžiui, čikagietis a.a. Bronius Kvilyks (*Lietuvos bažnyčių* — o greičiau tai Lietuvos Bažnyčių enciklopedijos — autorius), 37 tomų *Lietuvių enciklopedijos* įkvepėjas ir leidėjas Juozas Kapočius, Biržiškos ir kiti, kurie buvo tarp mūsų ir dirbo taip, kaip kiekvienas sau galėtų to palinkėti.